

6. Бажанов М. И. Назначение наказания по советскому уголовному праву : монография. Київ: Вища школа, 1980. 216 с.
7. Сахарук Т. В. Врахування особи винного при призначенні покарання за кримінальним правом США. *Вісник Національного університету внутрішніх справ*. 2004. № 28. С. 130–138.
8. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України № 4651-VI від 13 квітня 2012 року. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2013, № 9–10, № 11–12, № 13, ст. 88.

Ключові слова: більш м'яке покарання, ніж передбачено законом, кримінальні правопорушення проти життя та здоров'я, врахування особи винного, проект нового Кримінального кодексу України.

Key words: punishment milder than prescribed by law, criminal offenses against life and health, character of the guilty person, draft of the new Criminal Code of Ukraine.

ПАВЛОВА ОЛЕКСАНДРА СЕРГІЙВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірантка кафедри кримінального права*

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ОХОРОНА ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЖУРНАЛІСТІВ ЗА НАЦІОНАЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ

Свобода преси є одним із найважливіших показників ступеня демократизації та відкритості сучасного суспільства. Цей показник визначає рівень інтеграції загальнолюдських цінностей, визначає основу духовного життя суспільства, а також характеризує рівень розвитку держави. Свобода ЗМІ сприяє пошуку ефективних шляхів реалізації національної політики, створенню стабільних умов для зміцнення демократії та верховенства права. У розвитку інформаційного суспільства ЗМІ відіграють ряд соціально важливих функцій. Журналістам належить особлива роль у висвітленні, аналізі та поширенні інформації про життя суспільства [3, с. 19]. Це забезпечило державно-правові гарантії для ЗМІ та журналістів. Функція держави – забезпечити безпеку журналіста.

Суспільна значущість журналістської діяльності визначається насамперед тим, що журналісти працюють серед людей, котрі працюють у зазначених в ст. 12 Закону України «Про державну підтримку соціального забезпечення засобів масової інформації та журналістів» від 23.09.1997 р. [9] є досить складними, а часто й екстремальними умовами (творчий характер та напруженість інтелектуальної праці, її неконтрольована тривалість та підготовка та видання техн. циклів за суворими редакційними правилами та видання програм тощо), реалізуючи важливу державну функцію інформування державних органів, громадських формувань та громадян про особливості життя суспільства,

виявляючи високий професіоналізм та особливу відповідальність за роботу. Окрім таких специфічних ситуацій, які ускладнюють виконання журналістами своїх професійних обов'язків, вони самі, їхні близькі родичі чи члени сім'ї зазнають негативного морального, психологічного та фізичного впливу з боку осіб у зв'язку з виконанням журналістами своїх професійних обов'язків. Додатковою державною формою захисту як професійної діяльності журналістів, так і їх конституційних прав і свободи від злочинних посягань стало встановлення кримінальної відповідальності за перешкоджання законній професійній діяльності журналістів (ст. 171 КК України) [5].

П. П. Андрусько, зазначає, що об'єкт кримінально-правової охорони є цінності, які законодавець приймає за кримінальним законодавством, тобто цінності, які потенційно можуть бути мотивом (злочинним посяганням). Такими цінностями, на думку вченого, є: 1) права особи, свободи та правоохоронні інтереси, правоохоронні інтереси юридичних осіб, суспільства (суспільні інтереси), регіональних громад, громадських організацій, органів місцевого самоврядування та держави; 2) потерпілих (фізичні та юридичні особи, суспільство та держава); 3) суспільні відносини між членами суспільства щодо реалізації їх прав, свобод та інтересів, у тому числі форми правовідносин у разі їх врегулювання законом.

Метою конкретного злочину може бути частина цінностей, які є об'єктом кримінально-правової охорони кримінально-правової норми, а метою «злочинного посягання» є суспільні цінності, цілеспрямоване посягання, яке здійснюється шляхом умисних дій [1, с. 10].

Не можна однозначно сказати, що введення до Кримінального кодексу України самостійних статей про злочини проти журналістів забезпечило б повний захист від посягань на цей професійний рівень, оскільки закон посилює кримінальну відповідальність за злочини, вчинені у зв'язку з юридичною професійною діяльністю журналіста. Тобто ми маємо справу з кримінально-правовою реакцією на «професійну» віктимізацію, тоді як загальна кримінальна віктимізація журналістів, як членів суспільства, продовжує відбуватися в Україні та ряді зарубіжних країн, у тому числі в регіоні. СНД.

Законодавство Республіки Казахстан також має дуалістичний підхід до сутності договірних відносин щодо надання індивідуальному статусу журналіста. Зокрема, згідно з п. 9 ст. 1 Закон РК «Про засоби масової інформації» журналіст (представник ЗМІ) – фізичні особи, які займаються збором, обробкою та підготовкою повідомлень і матеріалів для ЗМІ на підставі трудових або інших договірних відносин [8]. У свою чергу, закони інших країн не містять таких подробиць щодо наявності складеної угоди як єдиної умови надання редакційному статусу журналіста. Так, відповідно до ст. 19 Закону Республіки Молдова «Про пресу», журналістом є особа, яка займається літературною та журналістською діяльністю у засобах масової інформації за контрактом або на інших умовах відповідно до чинного законодавства [7].

При цьому для кваліфікації за відповідними статтями Кримінального кодексу України – стосовно професійної діяльності потерпілого – необхідно, щоб діяльність журналістів була законною, інакше ця кваліфікація виключається. Враховуючи положення вітчизняного та зарубіжного законодавства, які суттєво не відрізняються щодо тлумачення загального визначення поняття «журналіст», можна зробити висновок, що «журналіст» – це особа, яка має трудовий договір із засобами масової інформації, телерадіоорганізацією, телерадіокомпанією, інформаційне агентство. І здійснює свою юридичну професійну роботу на підставі цього договору, займатися відповідним суб'єктом інформаційної діяльності, діяти з метою надання інформаційних послуг.

Відповідно до ч. 2 ст. 34 Конституція України, надає кожному право збирати, зберігати, використовувати та поширювати інформацію на свій розсуд – усно, письмово чи іншим чином вільно [4]. Ці конституційні положення узгоджуються з положеннями Цивільного кодексу України, що встановлює право особи вільно збирати, зберігати, використовувати та поширювати інформацію (абз. 1 ч. 1 ст. 302) [11].

Однією з гарантій реалізації конституційного права на вільне збирання, зберігання, використання та поширення інформації є юридичне закріплення права кожного на доступ до інформації, відповідно до ст. 5 Законом України «Про доступ до публічної інформації» передбачено систематичне та негайне оприлюднення інформації шляхом надання інформації «про доступ до публічної інформації» в офіційних виданнях, на офіційних веб-сайтах в мережі Інтернет, на інформаційних стендах та в будь-який інший спосіб, а також на запит [10].

Виходячи з вищевикладеного, можна визначити правовий статус потерпілого для випадків, коли дії правопорушника мають відповідати ст. 171 Кримінального кодексу України або іншими складами, одним із безпосередніх об'єктів є легальна професійна діяльність журналіста – особи, яка має трудовий договір із засобами масової інформації, телерадіоорганізацією, інформаційним агентством та їх діяльність. На цій підставі договір про професійні обов'язки юриста працює з метою надання інформаційних послуг, для виконання суб'єкта завдань, пов'язаних з інформаційною діяльністю.

Професійна діяльність журналістів як об'єкт кримінально-правової охорони може бути як наперед ретроспективною, так і перспективною. Це також може збігатися з моментом посягання. Найяскравішими випадками таких збігів є, відповідно, діяння, що підпадають під ознаки ч. 1 ст. 171 КК України, ч. 2 ст. 345-1 [5] КК України (останній випадок стосується наведеного в дослідженні прикладу, коли було порушено юридичну професійну діяльність журналіста).

Розглядаючи професійну діяльність журналістів з метою кримінально-правової охорони, маємо можливість підійти до формування міждисциплінарної (кримінально-правової) категорії як злочинів проти професійної діяльності журналістів.

Таким чином, можна сказати, що злочини проти професійної діяльності журналістів є міждисциплінарною (на рівні кримінального права) категорією злочинних діянь, пов'язаних із життям, здоров'ям, честю та репутацією, фізичною недоторканністю, майновими правами журналістів, а також захищаються законом кримінальну відповідальність цінності близьких родичів журналістів у зв'язку з професійною діяльністю останніх.

Список використаних джерел:

1. Андрушко П. П. Об'єкт кримінально-правової охорони, об'єкт злочину, об'єкт злочинного посягання та об'єкт злочинного впливу: основний зміст понять та їх співвідношення // Адвокат. 2011. № 12. С. 10.
2. Буряк К. М. Професійна діяльність журналістів як об'єкт кримінально-правової охорони // Науковий вісник Херсонського державного університету. Випуск 2. Херсон, 2017. Том 2. 176 с. С. 63–66.
3. Заєць І. С., Марко С. І. Особливості кримінальної відповідальності за перешкоджання професійній діяльності журналістів. // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. 2020. № 1 (114). С. 19–30.
4. Конституція України : Закон від 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
5. Кримінальний кодекс України: Закон від 5 квітня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 25-26, ст. 131. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
6. Марін О. Кримінально-правова охорона журналістів в Україні: рефлексія підходу. Вісник Львівського університету. 2018. Вип. 66. С. 198–208. (Серія «Юридична»).
7. О печати : Закон Республики Молдова от 26.10.1994 № 243-XIII. URL: http://www.wipo.int/wipolex/ru/text.jsp?file_id=427225
8. О средствах массовой информации : Закон Республики Казахстан от 23 июля 1999 г. № 451-І. URL: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=1013966
9. Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів : Закон України від 23 верес. 1997 р. № 540/97-ВР // Відомості Верховної Ради України. 1997. № 50. Ст. 302. 256.
10. Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13 січ. 2011 р. № 2939-VI // Відомості Верховної Ради України. 2011. № 32. Ст. 314.
11. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. 2003. № 40–44. Ст. 356.

Ключові слова: журналіст, засоби масової інформації, кримінально-правова охорона, заходи запобігання, професійна діяльність.

Key words: journalist, mass media, criminal law protection, preventions, professional activity.